

UNIVERZITET U SARAJEVU – FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ROMANISTIKU

ZAVRŠNI RAD
PARALELIZAM U SLAVLJENJU VOLJENE ŽENE KOD KATULA I TIBULA

Mentor: Prof. dr. Drago Župarić

Student: Dženana Zrnić

Mart, 2024.

UNIVERSITY OF SARAJEVO – FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF ROMANCE LANGUAGES AND LITERATURES

FINAL PAPER

**PARALLELISM IN PRAISING THE BELOVED WOMAN IN CATULLUS AND
TIBULLUS**

Mentor: Prof. dr. Drago Župarić

Student: Dženana Zrnić

March, 2024

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad istražit će kako Gaj Valerij Katul i Albije Tibul, dvojica proslavljenih klasičnih rimskih pjesnika, izražavaju ljubav prema voljenoj ženi. Djela Katula i Tibula pružaju nam dragocjen uvid u ljubavne veze i društvene norme njihova doba. Iako je ljubavna tematika centralna u stvaralaštvu oba pjesnika, njihovi pristupi izražavanju osjećaja prema voljenoj osobi značajno se razlikuju. Oba pjesnika stvarala su u turbulentnoj eri rimskog društva, obilježenoj prijelazom iz republikanskog u carski režim. Unatoč zajedničkom historijskom kontekstu, njihovi su pristupi ljubavi prema voljenoj ženi bili jedinstveni. Katul, urbanog porijekla i pripadnik ugledne obitelji, bio je dio aristokratskih krugova u Rimu gdje je susreo ljubav svog života. Tibul, pak, predstavlja seoskog pjesnika koji sanja o idiličnom životu na selu sa svojom voljenom. U radu će se analizirati ljubavne teme i motivi prisutni u pjesmama Katula i Tibula, te će se istražiti sličnosti i razlike u jeziku, stilu i tematici njihovih djela. Primijenit će se analitička, deskriptivna i komparativna metoda istraživanja.

Ključne riječi: *rimska književnost, lirika, poezija, elegija, rimska ljubavna elegija, neoterici, Katul, Tibul.*

ABSTRACT

This final paper will explore the ways in which Gaius Valerius Catullus and Albius Tibullus, two celebrated classical Roman poets, express their love for their beloved woman. The works of Catullus and Tibullus provide us with valuable insight into the love relationships and social norms of their time. Although the theme of love is central to the work of both poets, their approaches to expressing their feelings towards a loved one differ significantly. Both poets lived and worked in a turbulent era of Roman society, marked by the transition from the republican to the imperial regime. Despite the shared historical context, their approaches to love for a woman were unique. Catullus, of urban origins and a member of a distinguished family, was part of the aristocratic circles in Rome where he met the love of his life. Tibullus, on the other hand, represents a rural poet who dreams of an idyllic life in the countryside with his beloved. The paper will analyze the love themes and motifs present in the poems of Catullus and Tibullus, and will explore the similarities and differences in the language, style and subject matter of their works. Analytical, descriptive and comparative research methods will be used.

Keywords: *Roman literature, lyric, poetry, elegy, Roman love elegy, neoterics, Catullus, Tibullus.*

UVOD

Rimska lirika, poput ostalih segmenata rimske književnosti, razvijala se pod snažnim utjecajem helenske književnosti, koja joj je služila kao uzor. Ona predstavlja ne samo nastavak već i unapređenje književnih formi koje su zasnovali Grci. Iako su rimski liričari crpili inspiraciju iz helenskog nasljeđa, uspjeli su u mnogim aspektima nadići svoje helenske savremenike, čime su rimski lirici osigurali distinktivnu vrijednost.

Ovaj rad posvećena je istraživanju paralelizma u odavanju počasti voljenoj ženi kod dvojice istaknutih rimskih liričara, Gaja Valerija Katula i Albija Tibula. Ovi pjesnici, koji pripadaju zlatnom dobu klasične rimske književnosti, svojim djelima pružaju uvid u ljubavne veze i društvene norme svoje epohe.

Gaj Valerije Katul bio je dio skupine pjesnika poznatih kao neoterici, koji su se okrenuli od Enija i ranijeg rimskog pjesništva, pronalazeći inspiraciju u helenističkim pjesnicima aleksandrijskog doba i njegujući manje pjesničke forme. Iako od neoterika nije mnogo toga sačuvano, izuzetak je Katulova zbirka pjesama koja obuhvaća raznolike teme i oblike, uključujući epilije, epigrame i elegije. Katulovi uzori bili su grčki pjesnici Alkej i Sapfa, a njegov utjecaj primjetan je kod kasnijih rimskih elegičara poput Tibula, Propercija i Ovidija, te u kasnijoj europskoj lirici, gdje se ističu imena poput Byrona i Goethea.

U sačuvanim Katulovim pjesmama dominira ljubavna tematika, posebice ljubav prema Lezbiji (čije je pravo ime Klodija). On detaljno opisuje sve faze njihova odnosa: strastvenu ljubav, svađe, pomirenja i rastanke. Zahvaljujući Katulu, u Rimu se razvila posebna vrsta ljubavne lirike koja je kombinirala vrhunsku helenističku tehniku s intenzivnim doživljajem i iskrenim osjećajima.¹

Katulova Lezbija bila je ugledna žena koja je uživala brojne slobode. U tom razdoblju rimske književnosti i povijesti, žena nije bila roblje niti je bila podređena na način kako to vidimo u grčkoj ljubavnoj poeziji. „S razlogom se u ovoj emancipaciji i novom slobodnom razvoju erotike u Rimu vidi jedan od važnih uslova za stvaranje rimske ljubavne lirike.”²

¹ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*. Naučna knjiga, Beograd, 1978., 42.

² *Idem*, 42.

Elegija, koja je doživjela svoj uspon i procvat na prijelazu iz republike u carstvo, zadržala se u Rimu relativno kratko vrijeme, ali je imala značajan utjecaj kao izvorno rimska književna vrsta, oblikujući također i kasniju europsku ljubavnu liriku. Njezin procvat u doba Augusta nije slučajan; elegija je u tom razdoblju korištena kao sredstvo Augustove politike, promičući idiličnu prošlost i miran život na selu, u kontrastu s aleksandrijskim pjesništvom. Kornelije Gal smatra se osnivačem elegije u rimskoj književnosti, iako od njega nisu sačuvana djela. Među najznačajnijim predstavnicima rimske elegije ističu se Tibul, Propercije i Ovidije. Goethe je Katula, Tibula i Propercija prozvao „Amorovim trijumvirima“. Lirika Tibula i Propercija, baš kao i Katulova, potpuno je prožeta ljubavnom tematikom. Stilski gledano, Tibulova lirika je „gotovo potpuno oslobođena erudicije i mitološkog sadržaja koji nalazimo kod helenističkih pjesnika“.³

Katul i Tibul živjeli su u jednom od najturbulentnijih razdoblja rimske povijesti, u vremenu koje je neposredno prethodilo potpunom raspadu dotadašnjih republikanskih struktura. U takvom burnom razdoblju Rim je bio pozornica događaja od velike povijesne važnosti, poput Suline diktature, Katilinine zavjere, Cezarovih pohoda i osvajanja, građanskih ratova, Augustova uspona na vlast i drugih. Iako su sva ta događanja bila revolucionarna na ekonomskoj i političkoj razini, kultura je ipak ostala donekle pošteđena. U području kulture, a posebno u književnosti, održan je kontinuitet. To možemo objasniti činjenicom da su Rimljani bili više posvećeni ekspanziji te izgradnji ekonomskih i političkih struktura, dok je kultura u vrijeme njihova raspada još uvijek bila u usponu.⁴

Ovaj rad koristit će metodu analize za istraživanje motiva i tema u pjesmama Katula i Tibula, deskriptivnu metodu za opis života i djelovanja oba pjesnika te društveno-povijesnog konteksta u kojem su stvarali. Također će se primijeniti komparativna metoda kako bi se usporedilo na koji način Tibul i Katul slave voljene žene u svojim pjesmama te istaknule sličnosti i razlike. Rad će započeti prikazom društveno-povijesnog konteksta njihova stvaranja: zlatnog doba rimske književnosti (doba Cicerona i Augusta), poetskog kruga neoterika kojem je pripadao Katul, nastanka rimske ljubavne elegije kao specifične književne vrste te života i stvaralaštva Katula i Tibula, zaključujući s usporedbom njihove ljubavne lirike i paralelizmom u slavljenju voljene žene.

³ Vladimir VRATOVIĆ, „Rimska književnost“ u: *Povijest svjetske književnosti 2*, Zagreb, 1977., 259-260.

⁴ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme. Latina et Graeca*, Zagreb, 1987., 5-6.

1. ZLATNI VIJEK RIMSKE KNJIŽEVNOSTI

Zlatni vijek rimske književnosti označava period koji je trajao od 80. godine pr.n.e. do 14. godine n.e. Dijelimo ga u dva dijela: Ciceronovo doba (80. – 30. godina pr.n.e.) i Augustovo doba (30. godina pr.n.e. – 14. godina n.e.). Naziv „zlatni vijek“ potiče od činjenice da je ovaj period izrodio iznimno velik broj stvaralaca u veoma kratkom vremenskom razdoblju. U Ciceronovo doba cvjetala je proza, dok je u Augustovo doba dominantna bila poezija. Bio je ovo izrazito buran period u rimskoj historiji. Kraj Ciceronovog doba je označio i kraj rimske republike, a početak Augustovog doba i početak carstva u Rimu.

1.1. Ciceronovo doba

Ciceronovo doba je ime dobilo po Marku Tuliju Ciceronu, najvećem rimskom govorniku i jednom od najznačajnijih predstavnika zlatnog vijeka rimske književnosti. Ciceron je pisao sudske i političke govore, filozofske rasprave, filozofske i retoričke spise, dijaloge i pisma. U svojim djelima, Ciceron izražava oštru kritiku tadašnjih dešavanja, kao npr. u govorima *In Catilinam*, *In Verrem* i drugima. U rimskoj književnosti nema pisca koji je više i presudnije utjecao na evropsku kulturu od Cicerona. Ciceronovo doba prožeto je mnogim političkim previranjima, kao što su Sulina diktatura, Cezarovi ratovi, Katilinina zavjera, građanski ratovi itd. Pored Cicerona, od prozanih pisaca se u ovom periodu također ističu i Marko Terencije Varon, historičari Gaj Julije Cezar, Kornelije Nepot i Gaj Salustije Krisp, a od pjesnika najznačajniji su bili Tit Lukrecije Kar te Gaj Valerije Katul i neoterici. Budući da nam velik dio ovog rada čini upravo Katulovo stvaralaštvo, ukratko ćemo u narednom dijelu pobliže opisati neoterike kao pjesnički krug kojem je Katul pripadao i koji je na njega imao velik utjecaj.

1.1.2. Neoterici

Pod nazivom neoterici, koji potiče iz kasne antike, a nalazimo ga i kod Cicerona (lat. *poetae novi*; grč. οἱ νεώτεροι, tj. novi pjesnici, noviji), podrazumijevamo skupinu mladih pjesnika koja se u svom estetskom programu svjesno odvraća od Enija i starijeg rimskog pjesništva, dok uzore pronalaze u grčkim pjesnicima aleksandrijskog razdoblja. Neoterici su

modernisti koji smatraju da su prevladali stare rimske pjesnike poput Enija. Oni njeguju pretežno male oblike, često prigodno pjesništvo, koje nazivaju *nugae* (trice, mali oblici) i manje epilije. Voljeli su sebe nazivati *poetae docti* (učeni pjesnici), a bavili su se udaljenim i pomalo bizarnim temama, uvijek prožetim učenošću, što predstavlja glavnu karakteristiku njihove poezije.⁵ Od rimskih neoterika nam je ostala sačuvana samo zbirka pjesama njihovog najpoznatijeg predstavnika, Gaja Valerija Katula. U djelima neoterika, erotika je zauzimala središnje mjesto, bar u Katulovim djelima, u kojima se Katul svjesno i programski suprotstavlja staroj rimskoj svečanosti, strogoći i težini. Ciceronu nisu bili pretjerano dragi jer se svjesno odvrćaju od starih rimskih uzora kojima je sam Ciceron oduvijek bio naklonjen. Ciceron je neoterike nazivao „Euforionovim pjevačima“ (*cantores Euphorionis*), čime je ukazivao na omiljeni grčki uzor neoterika, a istovremeno je ovaj termin koristio u pogrdnom smislu, ismijavajući uporno ponavljanje tema i motiva iz Euforionovih djela u djelima neoterika. Djela grčkog pjesnika Euforiona su nam samo fragmentarno sačuvana, a znamo da je pisao epigrame i male epove mitološkog sadržaja. Volio je komplikovan stil, rijetke izraze i mitološke aluzije.⁶ Po uzoru na aleksandrijske pjesnike, neoterici su često punili svoja djela nejasnim aluzijama, skrivenim citatima i pozajmicama iz djela drugih autora. Pri izboru mitološke tematike, neoterici su birali mitove u čijoj se obradi mogla razviti patetika pa čak i patologija ljubavne strasti. Pored Katula, značajni predstavnici ovog pjesničkog kruga bili su Valerije Katon, koji se smatra i osnivačem, zatim Gaj Helvije Cina i Gaj Licinije Kalv. Neoterici su vjerovali da će njihova poezija preživjeti vjekove, a to se ispostavilo tačnim samo u slučaju Katulove poezije, jer nam je od svih neoterika jedino Katulova poezija ostala sačuvana.⁷

1.2. Augustovo doba

August (pravo ime Gaj Oktavije, a poslije i Gaj Julije Cezar Oktavijan), vladao je kao car punih 40 godina. Njegov dolazak na vlast označava kraj rimske republike te početak carstva u Rimu. August je bio veliki ljubitelj kulture i umjetnosti. Augustovo doba je zabilježilo neke od najsajajnijih imena rimskog pjesništva i period je kada rimsko pjesništvo

⁵ Vladimir VRATOVIĆ, „Rimska književnost“ 243.

⁶ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, Beograd, 1986., 225-226.

⁷ I. M. TRONSKI, *Povijest antičke književnosti*. Matica Hrvatska, Zagreb, 1951., 416-418.

dostiže svoj vrhunac. Tom pjesništvu su August i njegovi bliski saradnici, posebno Mecenat, davali svoju punu podršku – i moralnu i materijalnu. U ovom periodu, najviše slobode uistinu je i bilo samo u pjesništvu. Historiografija koja je pisana u Ciceronovom dobu sada je potisnuta, a posebno je potisnuto govorništvo. Ovo nije slučajnost. August je bio osjetljiv na bilo kakvu kritiku svoje vlasti, te su mnogi književnici ovog perioda pali u njegovu nemilost. Najznačajniji pjesnici ovog perioda bili su Publije Vergilije Maron, Kvint Horacije Flak, elegičari Kornelije Gal, Albije Tibul, Sekst Propercije i Publije Ovidije Nazon, a od proznih pisaca izdvajaju se Tit Livije, Marko Verije Flak i Vitruvije Polion. Govorništvo nije bilo u potpunosti potisnuto, ali se itekako razlikuje od govorništva Ciceronovog perioda. U tijesnoj vezi sa političkim prilikama ovog razdoblja, govori (*orationes*) sve više ustupaju mjesto retoričkim vježbama (*declamationes*), a govornici (*oratores*) postaju retori (*rhetores*). Najznačajniji govornik/retor ovog perioda bio je Lucije Anej Seneka stariji.⁸

U narednom dijelu rada obradit ćemo Katulov život i stvaralaštvo, a prije nego pređemo na elegičara Tibula, osvrnut ćemo se i na postanak rimske ljubavne elegije.

⁸ Vladimir VRATOVIĆ, „Rimska književnost“, 245-265.

2. GAIUS VALERIUS CATULLUS

2.1. Biografija

Gaj Valerije Katul (*Gaius Valerius Catullus*, 83-54. pr. n. e.) bio je jedan od najvećih rimskih liričara i najznačajniji predstavnik neoterika, grupe rimskih pjesnika kojima su uzor bili aleksandrijski pjesnici. Rodom je iz Verone. Pripadao je uglednoj plemićkoj porodici kod koje je Gaj Julije Cezar često odsjedao za vrijeme svog boravka u Veroni. Oko 62. godine pr.n.e. doselio je u Rim. Kretao se u aristokratskim krugovima tadašnjeg Rima, gdje je i upoznao ljubav svog života, Klodiju, koju u pjesmama naziva Lezbija. Bio je i prijatelj sa historičarom Kornelijem Nepotom kojem je i posvetio nekoliko pjesama. Poznao je mnoge ugledne Rimljane: Cicerona, Azinija Poliona, Hortenzija i druge. Katul je pripadao skupini pjesnika koje nazivamo neotericima. Na čelu tog pjesničkog kruga stajao je gramatičar i pisac Valerije Katon. U svom stvaralaštvu, neoterici se odvrćaju od Enija i starijeg rimskog pjesništva, a uzore pronalaze u helenističkim pjesnicima aleksandrijskog perioda. Oni njeguju male pjesničke oblike – epilij, epigram i elegiju. Odriču se velikih oblika, epa i drame. Nažalost, od neoterika nam ništa nije ostalo sačuvano, jedino Katulova zbirka pjesama.⁹

Katulov način života bio je finansijski zahtjevan, pa se, u pokušaju da popravi svoje slabije finansijsko stanje, 57. godine pr.n.e. pridružio pratnji pretora Memija, koji je odlazio kao namjesnik u Bitiniju. Ovo putovanje na kojem je posjetio i grob svog brata koji je umro u Troji, mu je poslužilo kao pjesnička inspiracija, mada mu nije donijelo željeno bogatstvo. 56. godine pr.n.e. se vraća u Rim, gdje zajedno sa drugim pjesnicima neoteričkog kruga piše pjesme protiv Cezara, ali ni to nije dugo potrajalo jer je ubrzo došlo do pomirenja s Cezarom. Nedugo nakon toga Katul je umro.¹⁰

2.2. Katulova zbirka pjesama

Od Katulovih pjesama ostalo nam je sačuvano njih 116, sadržanih u zbirci koja nosi naziv *Gai Valerii Catulli Veronensis Liber*. Ova zbirka pjesama je podijeljena u tri dijela: prvi

⁹ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 226-228.

¹⁰ I. M. TRONSKI, *Povijest antičke književnosti*, 418.

dio (1-60) čine tzv. *nugae* – kraće pjesme različitog sadržaja, stihova u različitim metrima; drugi dio (61-68) čine veće pjesme među kojima i helenistički mali epovi i treći dio (69-116) čine epigrami u elegijskom distihu koji ponekad imaju i obim malih elegija. Ovakvu podjelu su načinili kasniji antički izdavači, te ona nije izvorno Katulova ideja. Raspored je određen metričkim oblikom i obimom pjesama. Katulove ljubavne pjesme su smještene u prvom i trećem dijelu sačuvane zbirke, dok drugi dio čine tzv. *carmina docta*, odnosno „učene pjesme“. Primjetna je razlika u tematici i stilu između ovih pjesama, jer je u *carmina docta* iskrenost zamijenjena učenošću, a osjećaji razumom¹¹.

2.2.1. Katulova ljubavna lirika

Katulova poezija odlikuje se izravnošću, emocionalnom otvorenošću i tehničkom sofisticiranošću. On je bio pionir među rimskim pjesnicima u izražavanju osobnih emocija, a njegova ljubavna lirika često tematizira njegovu intenzivnu i promjenjivu vezu sa ženom koju naziva Lezbija. Ljubavne pjesme posvećene su njoj, a nalazimo ih u prvom i trećem dijelu zbirke sačuvanih pjesama. Lezbija¹², čije je pravo ime bilo Klodija, bila je istaknuta pripadnica aristokracije, sestra Publija Klodija Pulhera, saveznika Cezara i narodnog tribuna. Bila je oženjena konzulom Kvintom Metellom Celerom i vjerojatno je bila umiješana u njegovo ubojstvo. Život joj je bio ispunjen skandalima. Ciceron ju je također spominjao, opisujući je kao iznimnu ljepoticu, možda najljepšu ženu svog vremena u Rimu, sklonu spletkama, zlobi i zločinima, a posebno tjelesnim užicima i flertu.¹³

Između Katula i Lezbije postojala je desetogodišnja razlika u godinama, a njihova veza bila je izuzetno burna. Katul je u svojoj poeziji obuhvatio sve faze njihove ljubavi - od velike strasti do izdaje i konačnog prekida. Veza s Lezbijom trajala je gotovo četiri godine, tijekom kojih mu je ona povremeno uzvraćala ljubav. Međutim, ta veza bila je za Katula izvorom velike boli, koja je ponekad bila gotovo nepodnošljiva.¹⁴

Lezbija nije bila jedina žena u Katulovom životu. Pisao je i o drugim ženama poput Ipsitille, Postumije, Rufulle, Ameanije, Aufilenije i Quincije, ali samo je Lezbija ostavila

¹¹ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*, 12-14.

¹² U čast grčke pjesnikinje Sapfe, koja je bila s otoka Lezbosa.

¹³ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*, 10.

¹⁴ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*, 9.

neizbrisiv trag na njega. Katul nije bio samo pjesnik ljubavnih zanosa i patnji; on je bio rafinirani umjetnik čija se „iskrena i duboka osjećanja artikuliraju kroz majstorski korištene forme koje su do savršenstva razvili helenistički pjesnici“.¹⁵ Kao primjer kako se lako može previdjeti specifična artistska crta Katulovog pjesništva, možemo vidjeti iz poznatog Katulovog epigrama pisanog u elegijskom distihu koji, iako se na prvu možda tako čini, nikako ne predstavlja puko, naivno izražavanje osjećaja, već je izraz doživljaja u strogom okviru epigramatske tradicije, primjerno ostvarenje tog roda i njegovih zakona.¹⁶

*Odi et amo. quare id faciam, fortasse requiris.
nescio, sed fieri sentio et excrucior.*¹⁷

*Mrzim i volim. Zašto je to tako, možda se pitaš.
Ne znam, tako biva. Osjećam i patim.*

Katulova ljubavna poezija obuhvaća širok spektar osjećaja - od nježnih izraza ljubavi i divljenja do gorčine i razočaranja zbog ljubavne izdaje. Stihovi o Lezbiji često su ispunjeni patosom i kontrastima između ljubavnog zanosa i emocionalne patnje. Pjesnik se poslužio raznim metričkim oblicima, uključujući antički grčki stih falečki jedanaesterac (falekej) koji je postao vrlo popularan u kasnijoj ljubavnoj poeziji.

Katul je također poznat po tome što je uveo „neoteričku“ poeziju koja se usredotočuje na osobne teme u kontrastu s tradicionalnim epskim i moralističkim temama koje su bile popularne u to vrijeme.

¹⁵ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 229.

¹⁶ *Idem*, 232.

¹⁷ C. Valerius CATULLUS, *Carmina*, LXXXV.

3. RIMSKA LJUBAVNA ELEGIJA U DOBA CARSTVA

Prvi put se pojam elegije (grč. *ἐλεγεία*) susreće kod grčkog pjesnika Kritije, koji koristi izraz *elegion* za pentametar koji zajedno s heksametrom čini kratku strofu poznatu kao elegijski distih. Pojam *elegos* pronalazimo kod Euripida, gdje označava pjesmu tužaljku. Izvorno, glavna funkcija elegije među Grcima bila je oplakivanje umrlih. S vremenom, elegija u grčkoj književnosti preuzima različite funkcije.¹⁸

Elegija se iz Grčke proširila u Rim, gdje je dobila novi sadržaj i transformirala se u subjektivnu ljubavnu elegiju. U antičko doba, elegija je od samih početaka pisana elegijskim distihom koji se sastoji od heksametra i pentametra. U Grčkoj se pojavljuje već krajem 8. i početkom 7. stoljeća prije nove ere, vjerojatno prvo u Joniji, odakle se kasnije širila i u druge grčke regije.

Najistaknutiji predstavnici grčke elegije su Mimnermo, Antimah iz Kolofona, Kalimah i Fileta s Kosa te Fanokle i Hermesijanakt iz Kolofona. Oni nisu pjevali o osobnoj ljubavi, već o mitskim i legendarnim ljubavima bogova i heroja. U grčkoj ljubavnoj elegiji, centralno mjesto zauzimala je mitska ljubavna priča, a osobni doživljaj ljubavi pjesnika služio je tek kao povod za pjevanje, ako ga je uopće bilo.

Naprotiv, u sačuvanoj rimskoj elegiji nalazimo suprotnost: u središtu je osobni i subjektivni ljubavni doživljaj samog pjesnika, dok mitologija zauzima sekundarnu poziciju i služi kao dekoracija.¹⁹

U rimskom carstvu, ljubavna elegija se pojavljuje kao opozicija službenoj ideologiji i književnom klasicizmu. Najistaknutiji predstavnici ove vrste poezije bili su pjesnici Gal, Tibul, Propercije i Ovidije. Ljubavna elegija u Rimu nije imala dugovječnost, ali je ostavila značajan utjecaj na razvoj kasnije europske ljubavne lirike. Ljubav je prikazana kao centralni životni osjećaj, no ujedno je teška i bolna, a elegični pjesnik se prikazuje kao rob svoje hladne vladarice, zaljubljen do te mjere da je cijeli njegov um i srce zarobljeno njezinom voljom. Unatoč svojoj slijepoj odanosti i obećanjima vječne slave kroz svoje stihove, pjesnik ne može zadovoljiti materijalne zahtjeve svoje dame.

¹⁸ Albin LESKY, *Povijest grčke književnosti*, Golden Marketing, Zagreb, 2001., 123.

¹⁹ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 376-378.

Međutim, važno je razlikovati stvarnost od fikcije. Lik zaljubljenog i očajnog pjesnika koji se pojavljuje u djelima elegičara često je književna kreacija koja ne odražava stvarne životne biografije pjesnika. Elegija stvara utopijski svijet ljubavnih odnosa koji se izrazito razlikuje od stvarnog života tog doba. Elegičari ne teže za prolaznim zanosom, već sanjaju o stabilnoj vezi ili braku.

Katul, s pjesmama upućenim Lezbiji, smatra se neposrednim prethodnikom rimskih elegičara. Iako i Katul nastoji uzvisiti ljubav iznad svakodnevice, njegova poezija ne sadrži specifične karakteristike koje nalazimo kod kasnijih pjesnika koji su smatrani pravim predstavnicima elegije.

Začeci rimske elegije datiraju se između 40. i 30. godine 1. stoljeća prije nove ere, otprilike u vrijeme kada je Vergilije pisao svoje *Ekloge*. Maska zaljubljenog pjesnika koju pronalazimo u *Eklogama* predstavlja bijeg u utopijski svijet ljubavi i poezije, a proizašla je iz društvene depresije uzrokovane padom republike i uspostavom carstva. Elegijska maska je neko vrijeme korištena kao sredstvo izražavanja nezadovoljstva novim poretkom.

Kornelije Gal smatra se osnivačem rimske elegije, dok su Tibul i Propercije smatrani majstorima ljubavne elegije.²⁰ Rimska ljubavna elegija nije imala izravnih uzora u grčkoj elegiji osim u obliku, ali je ipak dosta toga preuzela od helenističkih uzora. Grčki pjesnici su već obradili glavne teme kasnije rimske ljubavne elegije u različitim književnim rodovima, istražujući zanos, strast, prevrtljivost voljene žene, strepnje i razočaranja, ljepote života na selu te bolest i smrt voljene žene.²¹

²⁰ I. M. TRONSKI, *Povijest antičke književnosti*, 475-478.

²¹ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 378.

4. ALBIUS TIBULLUS

4.1. Biografija

Albije Tibul (*Albius Tibullus*, 50 – 19. pr.n.e.) je bio jedan od najvećih rimskih elegičara. Pretpostavlja se da je rođen u Rimu, u uglednoj viteškoj porodici. Pripadao je Mesalinom književnom krugu. Kao mladić je živio veoma raskošno, no car August nije blagonaklono gledao na imućne republikanske porodice, te je njihovu imovinu podijelio ratnim veteranima. U svemu tome, Tibul i njegova porodica su ostali bez velikog dijela imetka.²² Kao pripadnik Mesalinog književnog kruga, pratio ga je na mnogim putovanjima. U svojim pjesmama, Tibul sebe prikazuje mnogo siromašnijim i mirnijim nego što je uistinu bio. To i jeste jedna od odlika rimske ljubavne elegije, tj. karakteristično je da više prevladava književna fikcija, nego biografski elementi. Potrebe elegijske stilizacije Tibula dovode do preoblikovanja stvarnosti i do stvaranja fiktivnog autoportreta.²³

4.2. Tibulova zbirka pjesama

Pod Tibulovim imenom su sačuvane tri knjige elegija u elegijskom distihu (podjela na četiri knjige potiče iz 15. stoljeća). Međutim, smatra se da su samo prva knjiga (10 elegija) i druga knjiga (6 elegija) sigurno njegove, a da treću (i četvrtu) knjigu čine elegije njegovih savremenika Ligdama i Sulpicije. Za Tibula se kaže da je elegiju oslobodio od tereta aleksandrijske učenosti, a u nju unio duboka lična osjećanja i time je mnogo više približio staroj jonskoj elegiji. Osnovno obilježje njegovih elegija jeste neka meka tuga kojoj je on dao duboki lični pečat.²⁴ Jezik Tibulovih elegija je jednostavan, gotovo u potpunosti lišen učenosti i mitološke građe helenističkih elegičara.”²⁵ Tibulova poezija je protkana čežnjom za idiličnim seoskim životom i ljubavnom srećom. Skroman život, ni bogat ni siromašan, na zlatnoj sredini, je ono čemu Tibul teži, a selo je jedini okvir u kojem se takav život može stvoriti. Za razliku od Katula, Tibul je miran i naivan, sa „neuporedivo složenijom dušom, s nečim od

²² Nikola ŠOP, *Iz lirike Starog Rima: Katul, Propercije, Tibul*. Državno izdavačko poduzeće Hrvatske, Zagreb, 1950., 98.

²³ I. M. TRONSKI, *Povijest antičke književnosti*, 479.

²⁴ Jevrosima DRAŠKOVIĆ, *Rimska lirika*. Izdavačko preduzeće Rad, Beograd, 1976., 126.

²⁵ Vladimir VRATOVIĆ, „Rimska književnost“, 260.

hamletovske neodlučnosti i don-kihотовske zanesenosti, s nečim od romantičarske melanholije i moderne uznemirenosti“.²⁶ Aktuelna pitanja, posebno politička, Tibul uopće ne spominje u svojim pjesmama kao što su to radili pjesnici Augustovog vremena. U svojim pjesmama, on ni na jednom mjestu ne spominje Augustovo ime, niti spominje bilo kakve historijske događaje. Ovo nije slučajnost, već Tibulov pokušaj da izrazi svoj rezervisan odnos prema političkom prevratu koji se desio u rimskoj državi. Ipak, veličanje idiličnog i mirnog seoskog života i vraćanje u idealiziranu prošlost ide u prilog Augustovoj politici.²⁷ Tibul se, za razliku od većine antičkih pjesnika, ne razmeće svojom učenošću. Čistoćom jezika i strogim leksičkim izborom Tibul podsjeća na Cezara, pa je antička kritika često isticala dotjeranost i eleganciju njegovih pjesama.²⁸

4.2.1. Tibulova ljubavna lirika

Elegancija, nježnost i melankoličnost su odlike Tibulove ljubavne lirike. Kao istaknuti rimski elegičar, Tibul se izdvaja svojim suptilnim pristupom, gdje je ljubav prikazana kao idealizirana i prožeta pastoralnim motivima, za razliku od Katulove izravnije ekspresije.

U svojim elegijama, Tibul teži jednostavnom i mirnom životu na selu, što predstavlja utočište od političkih previranja kasne rimske Republike. Ljubavne teme u njegovim pjesmama obuhvaćaju ljubavne čežnje, slavljenje ljubljenih osoba, kao i osjećaje tuge i razočaranja zbog neuzvraćene ili izgubljene ljubavi.

Delija i Nemeza su među najpoznatijim inspiracijama njegovih elegija, simbolizirajući pastoralnu idilu i prirodnu ljepotu. Dok Delija evocira pastoralni život i spokoj, Nemeza je povezana s izazovnijim aspektima ljubavi poput ljubomore i nevjere.

Tibul je svoj kratki život isprepleo s elegijama o ljubavi. Iako je bio spreman na potpunu predanost, često nije doživljavao uzvraćenu strast.²⁹ Pjevao je o Deliji, svojoj prvoj ljubavi, o rasipnoj Nemezi, Gliceru te o mladiću Maratu. Delija, rođena kao Planija i potekla iz plebejske obitelji, bila je muza koja je u njemu budila ljubav prema seoskom životu. Njegova prva knjiga elegija posvećena je upravo njoj. Kod Tibula ona budi osjećaj ljubavi prema

²⁶ Mladen ATANASIJEVIĆ, *Rimska lirika: Izbor pesama*. Izdavačko preduzeće Prosveta, Beograd, 1961., 38.

²⁷ I. M. TRONSKI, *Povijest antičke književnosti*, 479.

²⁸ *Idem*, 481.

²⁹ Mladen ATANASIJEVIĆ, *Rimska lirika: Izbor pesama*, 36-37.

seoskoj idili i mirnom, tihom životu na selu. Iz tog razloga se za Tibula kaže da je seoski pjesnik.

Tibul se divi dokolici i jednostavnom životu uz skromno bogatstvo, čime se odražava utjecaj Vergilijevih *Pastirskih pjesama (Bucolica)* i *Pjesama o poljoprivredi (Georgica)*. Osim toga, idealizira prošlost kao 'zlatno doba', bez oružja i ratova.³⁰

Tibulova poezija prožeta je žudnjom za idilom s voljenom osobom u seljačkoj tišini. U toj ruralnoj oazi pronalazi spokoj, skriven od svjetskih nevolja zajedno s Delijom. U voljenoj ženi pronalazi željeni mir:

*Tu mihi curarum requies, tu nocte vel atra
lumen, et in solis tu mihi turba locis.*³¹

*Ti si mi utjeha u zlu. žiža u najcrnjoj noći,
i kad sam potpuno sam, za mene cijeli si svijet.*³²

Tibulove elegije otkrivaju sliku pjesnika zaljubljenika koji za sreću ne treba mnogo – jednostavnog čovjeka koji uživa u malim radostima, daleko od gradskog haosa. Njega ne interesuju materijalne stvari:

*Non ego laudari curo, mea Delia; tecum
Dum modo sim, quaeso segnis inersque vocer.*³³

*Ne mami me ratna slava, ja želim da budem s tobom,
Delijo moja, makar svijet smatrao da sam lijen.*³⁴

Iako su Delija, Glicera i Nemeza obilježile njegovo ljubavno putovanje, te Marat dodao još jednu dimenziju njegovim osjećajima, Tibulova poezija ostaje manje dramatična i manje ispunjena patnjom nego Katulova. Njegova poezija pruža suptilan uvid u ljudske emocije, istražujući dubine i visine ljubavnih veza s posebnim naglaskom na osobnoj introspekciji i emocionalnom izražavanju.

³⁰ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 382.

³¹ Albius TIBULLUS, *Elegiae*, III, 19.

³² Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 384.

³³ Albius Tibullus, *Elegiae*, I, 1.

³⁴ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 383.

5. SLAVLJENJE VOLJENE ŽENE U POEZIJI KATULA I TIBULA

Glavni dio Katulovog i Tibulovog stvaralaštva čine upravo ljubavne pjesme. Katul pjesme piše jednoj ženi, Lezbiji (pravo ime Klodija), dok je Tibul svoje pjesme posvetio Deliji, Gliceru, Nemezi, pa i mladiću Maratu. Katul je gradski pjesnik, koji se kretao u bogatim aristokratskim krugovima tadašnjeg Rima, gdje je i upoznao Lezbiju. S druge strane stoji Tibul koji sebe predstavlja kao skromnog seoskog pjesnika koji mašta o mirnom i idiličnom životu na selu sa voljenom ženom, daleko od gradske vreve. U narednom dijelu rada ćemo obraditi teme i stil Katulovih i Tibulovih pjesama, i identificirati paralele u jezičkom izrazu i stilu kada je riječ o slavljenju voljene žene kod obojice pjesnika.

5.1. Analiza pjesama koje odražavaju ljubavni zanos i sreću

Katul je u svojim pjesmama opjevao sve faze svoje ljubavi sa Lezbijom, od zaljubljenih početaka i velike strasti, pa sve do konačnog raskida. Početak njihove ljubavi bio je idiličan, tako da su njegove prve pjesme posvećene Lezbiji pune ljubavnog zanosu i ushićenosti. Jedna od tih je i sljedeća pjesma koju ćemo navesti, pisana u falečkom jedanaestercu:

*Vivamus, mea Lesbia, atque amemus
rumoresque senum severiorum
omnes unius aestimemus assis!
Soles occidere et redire possunt:
nobis cum semel occidit brevis lux,
nox est perpetua una dormienda.
Da mi basia mille, deinde centum,
dein mille altera, dein secunda centum,
deinde usque altera mille, deinde centum,
io Dein, cum milia multa fecerimus,
conturbabimus illa, ne sciamus
aut ne quis malus invidere possit,
cum tantum sciat esse basiorum.*³⁵

³⁵ C. Valerius CATULLUS, Carmina (*Catullus*, ed. G. P. Goold, 1983), V.

*Živimo, moja Lezbijo, i volimo,
za nas staraca strogih zlobni šapat
niti prebite pare ne vrijedi!
Sunce zalazi pa se opet rađa;
a kratkotrajnu našeg dana svjetlost
vječna smjenjuje noć i san bez jave.
Daj mi tisuću poljubaca, još sto,
drugu tisuću, zatim daj mi još sto,
opet tisuću novu, zatim još sto,
a kad tisuće mnoge prebrojimo,
tad ih pomiješajmo kako sami
znali ne bismo — niti zavist čija
zla – koliko smo poljubaca dali.³⁶*

Za Katula, ljubav je glavni pokretač svega (*vivamus, amemus – živimo, volimo*) i ljubavi je sve podređeno. Čini se kako je za uživanje u ljubavi vremena uvijek premalo; *lux (brevis)* i *nox (perpetua)* predstavljaju kratkotrajnost dana u ljubavi koje prekida vječna noć. Stihovima *da mi basia mille, deinde centum, dein mille altera, dein secunda centum...* Katul naglašava fizički aspekt svog odnosa sa Lezbijom i ujedno izražava svoju nezasitnost u ljubavi prema njoj. Navedena Katulova pjesma je izuzetno strastvena, izraz joj je živ, a ton veseo.

Dvije pjesme je Katul posvetio vrapcu koji je bio Lezbijin ljubimac. I njih piše u falečkom jedanaestercu. U prvoj pjesmi govori o vrapcu koji je velika radost njegove voljene djevojke, a u drugoj izražava veliku tugu i očaj nakon vrapčeve smrti. Navest ćemo ih u nastavku:

*Passer, deliciae meae puellae,
quicum ludere, quem in sinu tenere,
cui primum digitum dare appetenti
et acris solet incitare morsus,
cum desiderio meo nitenti
carum nescio quid lubet iocari
et solaciolum sui doloris,
credo ut tum gravis acquiescat ardor:
tecum ludere sicut ipsa possem
et tristis animi levare curas!³⁷*

³⁶Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*, 33.

³⁷C. Valerius CATULLUS, *Carmina*, II.

*Vrapče, djevojci mojoj ti si radost,
igra s tobom se često, privija te,
vršak prsta ti pruža, kad ga tražiš,
i na kljucanje oštro potiče te
moja blistava ljubav, kad se želi
malo igrati ili naći možda
neku utjehu svojoj teškoj patnji,
da bi smirila - mislim - plamen žudnje.
Kad bih mogao poput nje u igri
s tobom blažiti jade svoje duše!³⁸*

Pojedini književni kritičari u Katulovim opisima Lezbijinog vrapca pronalaze samog Katula, te smatraju da Katul možda opisuje samog sebe u ovoj pjesmi. Tako riječi *deliciae meae puellae*, koje se na prvi pogled odnose na vrapca, možemo tumačiti kao njegovu želju da ga Lezbija iskreno voli i da joj on bude jedini muškarac kojeg voli, mada je istovremeno svjestan činjenice da je njihova ljubav za Lezbiju samo igra (riječi *quicum ludere, quem in sinu tenere* se isto tako mogu odnositi na Katula).³⁹ Drugu pjesmu o vrapcu, također u falečkom jedanaestercu, napisao je nakon vrapčeve smrti. U njoj preovladavaju mračno raspoloženje, tuga i očaj:

*Lugete, o Veneres Cupidinesque
et quantum est hominum venustiorum!
Passer mortuus est meae puellae,
passer, deliciae meae puellae,
quem plus illa oculis suis amabat:
nam mellitus erat suamque norat
ipsam tam bene, quam puella matrem,
nec sese a gremio illius movebat,
sed circumsiliens modo huc modo illuc
ad solam dominam usque pipiabat.
Qui nunc it per iter tenebricosum
illud, unde negant redire quemquam.
At vobis male sit, malae tenebrae
Orci, quae omnia bella devoratis:*

³⁸ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*. 29.

³⁹ W.M.A. GRIMALDI, "The Lesbia Love Lyrics." *Classical Philology*, vol. 60, no. 2, 1965, pp. 87–95. JSTOR, Dostupno na: <http://www.jstor.org/stable/268281> (pristupljeno 28.02.2024.).

*tam bellum mihi passerem abstulistis.
O factum male! O miselle passer!
Tua nunc opera meae puellae
flendo turgiduli rubent ocelli.*⁴⁰

*Suze, Venere, Kupidoni, lijte,
i svi koji ste osjećajna srca,
jer je djevojci mojoj umro vrapac,
vrapac, djevojke moje radost prva:
vid joj očinji ne bje tako mio.
On je slađahan bio, nju je samu
znao kao što dijete znade majku
i napuštao nije njeno krilo
već je skakao stalno tamo-amo,
gospodarici samo cvrkutao.
On sad ide po onom mračnom putu
s kojeg povratka, kažu, nikom nema.
Da ste proklete strašne tmine Orka.
koje sve što je lijepo proždirete!
Vi ste otele tako mila vrapca!
Kakva nesreća, jadni mali vrapče!
sad su zbog tebe njene oči uvijek
pune suza, crvene, natečene.*⁴¹

U ovoj pjesmi, koja je napisana nakon smrti Lezbijinog vrapca ljubimca, Katul je gotovo pa i previše žestok u izražavanju tuge i očaja. Ovu pjesmu možemo tumačiti i kao izraz ljubomore prema Lezbijinom vrapcu, jer, kako sam pjesnik kaže, vrapac je bio Lezbijina prva i najveća radost i ljubav (*passer, deliciae meae puellae, quem plus illa oculis suis amabat...*), a uzvišena dikcija koju upotrebljava u pjesmi koja govori o zaista banalnoj temi, može se čak tumačiti i kao parodija te suptilno ismijavanje emocija koje Lezbija ima prema običnom vrapcu.

Katul je u svojim pjesmama mnogo življi i strastveniji nego što je to Tibul. Tibulova lirika je protkana čežnjom za idiličnim životom na selu sa voljenom osobom. Na selu, daleko od gradske vreve, Tibul pronalazi mir. Ipak, već smo naveli kako lik pjesnika elegičara ne odražava uvijek stvarnost, već da ima i dosta elemenata fikcije, pa tako i sebe Tibul prikazuje

⁴⁰ C. Valerius CATULLUS, *Carmina*, III.

⁴¹ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*, 31.

dosta mirnijim i skromnijim čovjekom nego što je u stvarnosti bio. On idealizira miran i povučen život na selu, gdje su on i njegova Delija skriveni i zaštićeni od svega lošeg u svijetu. Sreću pronalaze u malim stvarima:

*Quam iuvat inmites ventos audire cubantem
Et dominam tenero continuisse sinu
Aut, gelidas hibernus aquas cum fuderit Auster,
Securum somnos igne iuvante sequi.*⁴²

*Kako je slatko dok ležiš osluškujući huk vjetra
držeći dragu na krilu nježno
ili da dok ledenom kišom o krovove udara jugo
čvrsto u toplom te snu kiše uspavljuje šum.*⁴³

Navedena Tibulova pjesma pripada prvoj knjizi njegovih elegija, koju je posvetio pastirci Deliji. Ton pjesama koje pronalazimo u prvoj knjizi poprilično je miran i staložen. Tibul se povlači pred Delijom, prepušta joj se u potpunosti i njoj ustupa svu vlast u kući:

*Illa regat cunctos, illi sint omnia curae,
at iuuet in tota me nihil esse domo.*⁴⁴

*Ona nek preuzme sve, nek o cijelom imanju se brine,
bez mene kuća je sva, neka, nek uživa sad.*⁴⁵

Tibul sanja o ljubavi na selu, vraća se u daleku, idealiziranu prošlost koja ne zna za ratove i nemire, a u seoskoj osami pronalazi mir:

*Rura colam, frugumque aderit mea Delia custos,
Area dum messes sole calente teret,
Aut mihi servabit plenis in lintribus uvas
Pressaque veloci candida musta pede;
Consuescet numerare pecus, consuescet amantis
Garrulus in dominae ludere verna sinu.
Illa deo sciet agricolae pro vitibus uvam,
Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.*⁴⁶

⁴² Albius TIBULLUS, *Elegiae (Albii Tibulli Aliorumque Carminum Libri Tres*, ed. F. W. Lenz; G. K. Galinsky, 1971), I, 1.

⁴³ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 383.

⁴⁴ Albius TIBULLUS, *Elegiae*, I, 5.

⁴⁵ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 383.

⁴⁶ Albius TIBULLUS, *Elegiae*, I, 5.

*Ja da obrađujem polja, a Delija čuvarica roda:
vršidba – gumnom sve vri, pripeka, podnevni mir;
zamišljam, grozdove rujne iz prepunih korpi mi nudi,
šire svjetlucavi mlaz, nožica hitrih joj bat.
Znat će i stado da zbraja, a ljupka razmazit će gospa
ropče na krilu joj, gle, cupka i guče kraj nje.
Ona će bogu seljaka za lozu da daruje grožđe,
usprije li ljetina, klas, gozbu za pretio mal.⁴⁷*

Tibulove pjesme posvećene Deliji su u potpunosti lišene erotskih elemenata. Tibul sebe nastoji prikazati kao nježnog ljubavnika koji idealizira miran život na selu sa voljenom osobom, a istovremeno idealizira i ideju voljene žene kao posvećene domaćice i majke. Ipak, ni sa pastiricom Delijom Tibul nije pronašao trajnu sreću, ali je od svih žena ona bila nešto najbliže idealima kojima je Tibul težio.⁴⁸

S druge strane, u Katulovim pjesmama prvo mjesto zauzimaju ljubavni zanos i strast. Katul je nemiran i u potpunosti dozvoljava svojim emocijama da upravljaju njime. Čini se kako Katul fizički aspekt ljubavi i intime u svojoj poeziji postavlja na prvo mjesto, dok je duševni, spiritualni aspekt uvijek u drugom planu.⁴⁹ Kao i u pjesmi *Vivamus, mea Lesbia, atque amemus...* Katul i u sljedećoj pjesmi koju ćemo ovdje navesti ostaje pri istom raspoloženju, gdje poredi potrebni broj Lezbijinih poljubaca sa brojem libijskog pijeska koji je na obali Kirene, sa brojem zvijezda na nebu. Ova pjesma je također napisana falečkim jedanaestercom. *Basia* izražava fizičku želju za Lezbijom, te opisuje ljubav kroz intimne osjećaje:

*Quaeris, quot mihi basiationes
tuae, Lesbia, sint satis superque.
quam magnus numerus Libyssae harenae
lasarpiciferis iacet Cyrenis
oraclum Iovis inter aestuosi
et Batti veteris sacrum sepulcrum;
aut quam sidera multa, cum tacet nox,
furtivos hominum vident amores:*

⁴⁷ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 383.

⁴⁸ Valerie A. TRACEY. "The Poet-Lover in Augustan Elegy." *Latomus*, vol. 35, no. 3, 1976, pp. 575–81. JSTOR. Dostupno na: <http://www.jstor.org/stable/41530094> (pristupljeno 29.02.2024.).

⁴⁹ Frank Olin COPLEY. *Emotional Conflict and Its Significance in the Lesbia-Poems of Catullus*. *The American Journal of Philology*, 70(1), 22–40. Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/290963> (pristupljeno 25.02.2024.).

*tam te basia multa basiare
vesano satis et super Catullo est,
quae nec pernumerare curiosi
possint nec mala fascinare lingua.⁵⁰*

*Pitaš koliko tvojih poljubaca
trebam, Lezbijo, da mi dosta bude.
Kako mnogo je pijeska u Kireni,
na mirišljivu libijskome žalu,
među žarkoga Zeusa proročištem
i presvetim grobom drevnog Bata, “
ili kako je mnogo noćnih zvijezda
koje gledaju tiho ljubav tajnu:
eto, toliko mnogo poljubaca
trebam, mahnitac, da mi dosta bude,
da ih skrovit promatrač neće moći
ni izbrojati ni ureći kletvom.⁵¹*

Ovakvu vrstu ljubavnog zanosa i strastvenosti ne nalazimo u Tibulovim pjesmama posvećenim Deliji. Za razliku od Katula, Tibul piše o sentimentalnoj ljubavi te potpunoj predanosti voljenoj ženi. Takav je, općenito, lik elegijskog pjesnika ovog perioda. On traga za nečim trajnim, za stabilnom vezom ili brakom i spreman je u potpunosti da se preda voljenoj ženi. Iskrenost je Tibulova glavna karakterna crta. Osnovna crta njegove poezije je njegovo potpuno prepuštanje ljudima i prirodi. Njegova duša je željna mira. Željna je prirode, u koju bježi od stvarnosti, pokušavajući da se vrati u zlatno doba, doba bez ratova i političkih previranja. Pored ovakvih idiličnih i mirnih slika, ponegdje nailazimo i na nešto ozbiljnije teme, kao što je pitanje smrti. Tibul se ne boji smrti kao takve, već ne želi da umre daleko od Delije. Njega ne privlače ratna slava i ratni plijen. On ima drugačija razmišljanja o životu i nije zaokupljen materijalnim.

*Non ego laudari curo, mea Delia; tecum
Dum modo sim, quaeso segnis inersque vocer.
Te spectem, suprema mihi cum venerit hora,
Te teneam moriens deficiente manu.⁵²*

⁵⁰ C. Valerius CATULLUS, *Carmina*, VII.

⁵¹ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*, 35.

⁵² Albius Tibullus, *Elegiae*, I, 1.

*Ne mami me ratna slava, ja želim da budem s tobom,
Delijo moja, makar svijet smatrao da sam lijen.
Tebe da gledam kad mi dođe posljednji čas,
da te držim klonulom rukom dok umirem.⁵³*

Tibul nije bio odan samo Deliji; njegovo srce bilo je otvoreno i za druge žene, a ljubav je znala pronaći put i prema mladićima. S druge strane, Katul je svoju strast usmjerio prema jednoj ženi, kojoj je posvetio većinu svojih stihova. Iako je pisao i o drugim ženama, Lezbija je bila ta koja je zauzela posebno mjesto u njegovom srcu i ostavila neizbrisiv trag na njegovu poeziju. Katulova veza s Lezbijom bila je buran slijed emotivnih vrhunaca i padova, sve odraženo kroz njegove pjesme. Slično tome, ni Tibul nije pronašao trajnu sreću nakon Delije; njegove veze s Glicerom, Nemezom i Maratom donijele su mu duboku bol. U daljnjem tekstu analizirat ćemo pjesme koje odražavaju tu ljubavnu patnju.

5.2. Analiza pjesama koje odražavaju ljubavnu bol

Poznati su nam sljedeći Katulovi stihovi, u kojima su ukratko sadržani njegovi osjećaji, iz kojih možemo vidjeti kakav je utjecaj na njega imao odnos sa Lezbijom:

*Odi et amo. quare id faciam, fortasse requiris.
nescio, sed fieri sentio et excrucior.⁵⁴*

*Mrzim i volim. Zašto je to tako, možda se pitaš.
Ne znam, tako biva. Osjećam i patim.*

Katul u svojim stihovima dočarava nemogućnost da djeluje u skladu sa svojim osjećajima i ukupnom situacijom. On je zarobljen u mreži bolnih i suprotstavljenih emocija. Katula možemo vidjeti kao čovjeka koji je u jednom trenutku blaženo zaljubljen, dok je u drugom potpuno shrvan nesrećom. Vođen uvjerenjem da je ljubav temeljni pokretač svega, on proživljava cijeli spektar emocija koje se kreću od vrhunca sreće do najdublje tuge i patnje, oscilirajući između krajnosti. Pokušava se odgovoriti od svoje ljubavi, daje si savjete, svjestan

⁵³ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 383.

⁵⁴ C. Valerius CATULLUS, *Carmina*, LXXXV.

je da ga Lezbija ne voli jednako i na nekoj razini zna da je njegova ljubav uzaludna. No, unatoč svemu, on ostaje vjieran svojim osjećajima i nastavlja patiti.

Ipak, ovaj epigram Katula nije samo prost izraz emocija; ni ostale njegove pjesme to nisu. Spomenuti epigram je „izraz doživljaja strogom okviru epigramatske tradicije, primjerno ostvarenje tog roda i njegovih zakona.“ Slično su strukturirane i druge Katulove pjesme, čak i one pisane u drugim metrima, poput sljedeće poznate pjesme u holijambu gdje se obraća samome sebi (*ad se ipsum*). Stih je kraći, izraz direktniji i življi nego u epigramu.

*Miser Catulle, desinas ineptire,
et quod vides perisse perditum ducas.
fulsere quondam candidi tibi soles,
cum ventitabas quo puella ducebat
amata nobis quantum amabitur nulla.
ibi illa multa cum iocosa fiebant,
quae tu volebas nec puella nolebat,
fulsere vere candidi tibi soles.
nunc iam illa non vult: tu quoque impotens noli,
nec quae fugit sectare, nec miser vive,
sed obstinata mente perfer, obdura.
vale puella, iam Catullus obdurat,
nec te requiret nec rogabit invitam.
at tu dolebis, cum rogaberis nulla.
scelesti, vae te, quae tibi manet vita?
quis nunc te adibit? cui videberis bella?
quem nunc amabis? cuius esse diceris?
quem basiabis? cui labella mordebis?
at tu, Catulle, destinatus obdura.⁵⁵*

*O jadni Katule, sad nemoj lud biti,
što vidiš: propalo je - propalim smatraj.
I tebi nekoć svijetli sjali su dani
dok slijedio si svoju djevojku svugdje;
nijednu više nećeš ljubiti tako!
I tu su mnoge šale ljubavne bile
i tebi mile i njoj možda još više.
I tebi stvarno svijetli sjali su dani.*

⁵⁵ C. Valerius CATULLUS, *Carmina*, VIII.

*Sad ona neće: nemoj, slabiću, ni ti,
za nevjerom ne trči, ne budi jadan,
podnesi postojana srca sve, istraj.
Pa zbogom, djevojko, već istraje Katul,
i on te protiv volje moliti neće.
No trpjet ćeš što već te ne moli nitko.
O zlosretnice, kakav život te čeka!
Tko doći će ti? Kome bit ćeš još lijepa?
I koga voljet ćeš? I kome »moj« reći?
I kome, ljubeći ga, usnice gristi?
A ti, moj Katule, sad odlučan istraj.⁵⁶*

Primjetna je razlika u tonu i tematici. Njegove prve pjesme su pune ljubavnog zanosa (*Vivamus, mea Lesbia, atque amemus...*) jer potiču iz perioda kada je ljubav sa Lezbijom cvjetala, ali već kasnije, kada se javljaju prve svađe, pa i raskidi, ali i pomirenja, ton pjesama se mijenja i postaje mnogo mračniji i pesimističniji (*Miser Catulle*). U ovoj pjesmi Katul samog sebe kudi (*Miser Catulle, desinas ineptire*), kudi sebe zaljubljenog, očajnog i nerazumnog. Samog sebe savjetuje da ono što je propalo, smatra propalim (*et quod vides perisse perditum ducas*). Dok to radi, ipak se prisjeća ljubavi i sreće koje su nekad postojale. Dopušta da ga tuga i očaj okupiraju, ali i dalje sebe ohrabruje da izdrži i da nastavi dalje (*at tu, Catulle, destinatus obdura*). Pjesma pruža komplikovanu sliku Katulovog duševnog stanja, dok je u potpunosti u okvirima holijampske rugalice. Izražava svoje emocije, a istovremeno mnogo pažnje pridaje stilu i holijampskoj tradiciji, kudi, kune nevjernu djevojku prema ustaljenoj tradiciji jambografa. „Spoj pravog osjećanja i artizma, temperamenta i tehnike stvorili su majstora ljubavne pjesme Katula. Tu je Katul jedinstven i tu mu je teško naći premca i u helenskoj lirici”.⁵⁷

Ipak, Katul se sa Lezbijom često i mirio, tako da veselije pjesme pronalazimo i u ostatku zbirke. I tada, Katul nastavlja da idealizira svoju savršenu dragu, kao da zaboravlja sve glavobolje koje mu je ikad zadala:

*Ille mi par esse deo videtur,
ille, si fas est, superare divos,
qui sedens adversus identidem te*

⁵⁶ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*, 37.

⁵⁷ Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 233.

*spectat et audit
dulce ridentem, misero quod omnis
eripit sensus mihi; nam simul te,
Lesbia, aspexi, nihil est super mi
[Lesbia, vocis,]
lingua sed torpet, tenuis sub artus
flamma demanat, sonitu suo
tintinant aures, gemina teguntur
lumina nocte.
Otium, Catulle, tibi molestum est
otio exultas nimiumque gestis.
Otium et reges prius et beatas
perdidit urbes.⁵⁸*

*Ravnim bogu čini se meni, ili
čak i većim, ako se smije reći,
onaj koji pred tobom stalno sjedi,
gleda te, sluša
smijeh tvoj slatki: sva su mi čula jednom
zatravljena. Lezbijo, čim sam tebe
ugledao, od onda nemam više,
Lezbijo, glasa,
jezik mi se koči, a oganj nježni
tijelo mi obuzima, uši ječe
zvonjavom, i pokriva noćna tmina
oba mi oka.
Dokolica, Katule, tebe muči
tad si mahnit, težiš za nedostižnim.
Dokolica kraljeve nekoć skrha,
gradove moćne.⁵⁹*

S druge strane, Tibul ljubavnu sreću ne pronalazi ni nakon Delije, već ulazi u veze sa različitim ženama i muškarcima, predaje se u potpunosti, ali mu osjećaji nikada ne bivaju uzvraćeni. U jednom dijelu prve knjige on izražava svoje mišljenje o tadašnjim mladićima, tačnije o njihovoj potkupljivosti i želji za materijalnim:

Heu male nunc artes miseras haec saecula tractant:

⁵⁸ C. Valerius CATULLUS, *Carmina*, LI.

⁵⁹ Dubravko ŠKILJAN, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme*, 83.

*Iam tener adsuevit munera velle puer.
At tu, qui venerem docuisti vendere primus,
Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis.
Pieridas, pueri, doctos et amate poetas,
Aurea nec superent munera Pieridas.⁶⁰*

*Avaj, ova vremena donose jadona umijeća
Sada su nježni mladići naviknuti na darove
A ti, koji si prvi podučio prodavanje ljubavi
Ko god da si, neka ti zlosretni kamen pritisne kosti
Mladići, volite Muze i učene pjesnike
Neka zlatni darovi ne prestignu Muze.*

Iz njih izvire karakter Tibulov, i dobijamo sliku jednog jednostavnog čovjeka kojemu, čini se, ne uspijeva da pronađe svoje mjesto u iskvarenom svijetu i društvu tog vremena. Ovo je ujedno i dobra slika prilika u društvu. Tibul vjeruje u neke druge životne vrijednosti, a sve što traži jesu mir, sreća i iskrena ljubav, ali u svijetu u kojem se dosta toga izopačilo, teško mu je pronaći to što traži. Ovo je i karakteristično za elegijskog pjesnika ovog doba, koji voljenoj osobi nema ponuditi ništa sem vječne slave u svojim stihovima, dok je druga strana u potrazi za materijalnim (*Pieridas, pueri, doctos et amate poetas, Aurea nec superent munera Pieridas*). U ovim stihovima on se obraća i mladiću Maratu, a pred kraj prve knjige opet govori o njegovoj potkupljivosti. Ni s njim ne uspijeva pronaći sreću. Poslije se Tibul zaljubljuje u kurtizanu Nemezu. Njoj je posvećena njegova druga zbirka elegija. Ljubav prema Nemezi je nešto drugačija, a i koristoljubiva Nemeza je kao osoba dosta drugačija od pastirice Delije. Ovu zbirku odlikuje neki osjećaj uznemirenosti i neraspoloženja. Ljubav dobija mračan i pesimističan kolorit. U Tibulovim pjesmama koje odražavaju ljubavnu bol, Tibul postaje mnogo sličniji Katulu, no i dalje bez zanesenosti i strasti koja odlikuje Katula i njegovu poeziju. Tibul je sada mnogo realniji i racionalniji, ali ponovno očajava zbog svoje drage, i čini se da je spreman uraditi sve kako bi osigurao njenu ljubav i naklonost, pritom nanoseći štetu sebi:

*At mihi per caedem et facinus sunt dona paranda,
Ne iaceam clausam flebilis ante domum,
Aut rapiam suspensa sacris insignia fanis,*

⁶⁰ Albius TIBULLUS, *Elegiae*, I, 4.

*Sed Venus ante alios est violanda mihi.
Illa malum facinus suadet dominamque rapacem
Dat mihi: sacrilegas sentiat illa manus.⁶¹*

*Valja meni krađom i ubistvom pripremiti joj poklon
da ne bih očajnik uzalud dolazio pred njen zatvoreni dom,
ili iz hramova svetih da likove bogova dignem,
ali da oskrnavim tad Veneru prvu, prije ostalih:
ona na taj zločin me i nagovara, lakomu gospodaricu
dala mi je, pa nek osjeti šta je svetogrđa zlo.⁶²*

Tibul je opet spreman dati sebe u potpunosti, no ne nailazi na iste osjećaje kod Nemeze. Postaje mnogo realniji i nepovjerljiviji.

*Sic mihi servitium video dominamque paratam:
Iam mihi, libertas illa paterna, vale,
Servitium sed triste datur, teneorque catenis,
Et numquam misero vincla remittit Amor,
Et seu quid merui seu quid peccavimus, urit.
Uror, io, remove, saeva puella, faces.
O ego ne possim tales sentire dolores,
Quam mallet in gelidis montibus esse lapis,
Stare vel insanis cautes obnoxia ventis,
Naufraga quam vasti tunderet unda maris!⁶³*

*Ovdje ja vidim za mene spremne ropstvo i gospodaricu
Zbogom sada onoj slobodi mojih predaka
Dat sam tužnom ropstvu, držan lancima
I Amor nikad ne popušta tegobne lance
I spaljuje me, griješio ja ili ne.
Gorim, i kažem, okrutna djevojko, skini mi lance.
O, da ne bih mogao osjetiti tolike bolove,
Koliko je bolje biti stijena na hladnim planinama,
ili stajati izložen vjetrovima kao kamen,
kojeg udaraju valovi prostranog mora.*

⁶¹ Albius TIBULLUS, *Elegiae*, II, 4.

⁶² Milan BUDIMIR, Miron FLAŠAR, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*, 385.

⁶³ Albius TIBULLUS, *Elegiae*, II, 4.

ZAKLJUČAK

Glavni ciljevi ovog rada bili su istraživanje ljubavnih tema i motiva u djelima Katula i Tibula, identifikacija paralela u jezičnom izrazu i stilu vezanim uz odavanje počasti voljenoj ženi, te analiza društvenog, kulturnog i povijesnog konteksta u kojem su pjesnici živjeli i stvarali. Osim toga, rad je usmjeren na ispitivanje utjecaja osobnih iskustava pjesnika na način na koji izražavaju ljubav u svojim djelima.

Katul i Tibul su živjeli i radili u iznimno turbulentnom razdoblju rimske povijesti. Obojica su bili dio zlatnog doba rimske književnosti, ali su pripadali različitim periodima. Katul je bio savremenik Cicerona, živio je tijekom Cezarovih građanskih ratova i bio svjedokom kraja rimske republike. S druge strane, Tibul je živio u doba Augusta Oktavijana, kada je uspostavljeno carstvo.

Katul je, kao neoterik, imao veću slobodu kritiziranja Cezara i tadašnjih vlasti u svojim djelima. Za vrijeme vladavine Augusta, unatoč njegovoj potpori kulturi i umjetnosti, očekivalo se da književnost bude u službi njegove nacionalne politike. Mnogi književnici su tijekom njegove vladavine pali u nemilost, a poznat je primjer Ovidija koji je zbog toga protjeran.

Što se tiče Tibula, ne postoje podaci koji bi sugerirali da je imao problema s Augustom. Iako Tibul nije eksplicitno spominjao Augusta ni njegove uspjehe, pisao je o mirnom i idiličnom životu na selu, vraćajući se motivima zlatnog doba bez oružja i ratova. Ove teme su implicitno podržavale Augustovu politiku mira i obnove.

Na prvi pogled, Katulova poezija može se doimati kao jednostavan izraz emocija zaljubljenog pjesnika: strasti, očaranosti, a kasnije i razočaranja. Međutim, njezina dubina i složenost nadilaze takvu površnu percepciju. Katul je bio član neoteričkog pokreta, skupine pjesnika koja je njegovala kratke pjesničke forme i ugledala se na aleksandrijske modele, umjesto na stariju rimsku poeziju. Njegove pjesme nisu bile tek naivno izražavanje emocija, kako bi se na prvi pogled moglo učiniti čitatelju. Katul je duboko poštovao tradiciju i uvijek se pridržavao pjesničkih pravila, bilo da je pisao u falečkom jedanaestercu, holijambu ili nekom drugom metru. Zahvaljujući Katulu, u Rimu je procvjetala posebna vrsta ljubavne lirike koja se odlikuje spojem dubokih i iskrenih ljubavnih osjećaja s perfektnom helenističkom

tehnikom. Katul je svoje ljubavne pjesme posvetio svojoj najvećoj ljubavi, koju u pjesmama naziva Lezbijom, a čije pravo ime je bilo Klodija. On je maestralno opisao sve faze njihove ljubavne veze, od početne zanesenosti i zaljubljenosti, preko svađa i pomirenja, sve do konačnog prekida.

U doba Augusta, rimska poezija doživljava svoj procvat, a posebno se ističe nova književna vrsta - rimska ljubavna elegija. Rimljani su preuzeli elegiju od Grka, ali su joj dali svojstveni pečat, obogaćujući je specifičnim temama i motivima. U razdoblju prelaska u carstvo, od rimske književnosti očekivalo se da podržava Augustovu politiku obnove starorimskih moralnih vrednota.

Ljubavna elegija u Rimu nije imala dugovječnost, ali je ostavila dubok trag na razvoj kasnije europske ljubavne lirike. Mnogo toga u rimskoj ljubavnoj elegiji potječe iz helenističkih uzora, gdje su grčki pjesnici već obradili glavne teme poput strasti, promjenljivosti voljene žene, strepnji i razočaranja, ljepote seoskog života te bolesti i smrti voljene osobe.

Elegijski pjesnik često nije nužno bio odraz stvarne osobe, već je imao i fiksijske elemente; njegova slika nije uvijek bila biografski interpretirana. Na taj način, elegija je stvarala idealizirani svijet ljubavnih odnosa, koji se bitno razlikovao od stvarnosti tog vremena.

Među rimskim majstorima elegije isticali su se Tibul i Propercije. Tibulova poezija je ispunjena čežnjom za idiličnim životom na selu s voljenom osobom. U ruralnom okruženju, daleko od gradskog meteža, Tibul nalazi spokojstvo. U tom svijetu, on i njegova voljena bili su skriveni i zaštićeni od negativnosti koje su ih okruživale.

Za razliku od Katula, koji je Lezbiju postavio u središte svoje poezije, Tibul je pisao o više žena: Deliji, Gliceru, Nemezi, te o mladiću Maratu. Iako su pjesme posvećene Deliji centralne u njegovom opusu, pjesme posvećene drugim osobama pokazuju različitost u tematici i tonu. Katulove pjesme prema Lezbiji su bile ispunjene dubokom strašću i osobnim izražajem, dok Tibulovo pjesništvo odražava širu paletu emocija i odnosa prema različitim subjektima svoje ljubavi.

Katul i Tibul, unatoč svom kratkom životnom vijeku, uspjeli su ostaviti neizbrisiv trag u rimskoj književnosti te poslužiti kao uzor za kasniju europsku liriku. Katul je u svojim djelima postigao savršenu ravnotežu između helenističkog učenja i dubokih emocija, uspijevajući spojiti erudiciju s iskrenim osjećajima. S druge strane, Tibul je u svojoj elegiji umanjio značaj aleksandrijskog učenja i dao joj osobni pečat, čime ju je približio starijoj jonskoj tradiciji elegije. Obojica su svojim djelovanjem utjecali na razvoj osobnog izraza i introspekcije u poeziji, što će postati ključne karakteristike kasnije europske lirske tradicije.

BIBLIOGRAFIJA

Izvori

1. Albius TIBULLUS, *Elegiae (Albii Tibulli Aliorumque Carminum Libri Tres*, ed. F. W. Lenz; G. K. Galinsky, 1971).
2. C. Valerius CATULLUS, *Carmina (Catullus*, ed. G. P. Goold, 1983).

Literatura

1. ATANASIJEVIĆ, Mladen, *Rimska lirika – Izbor pesama*. Beograd, 1961.
2. BUDIMIR, Milan – FLAŠAR, Miron, *Pregled rimske književnosti – De auctoribus Romanis*. Beograd, 1986.
3. DIVKOVIĆ, Mirko, *Latinsko-hrvatski rječnik*. Zagreb, 1900.
4. DRAŠKOVIĆ, Jevrosima, *Rimska lirika*. Izdavačko preduzeće Rad, Beograd, 1976.
5. GORTAN, Veljko – GORSKI, Oton – PAUŠ, Pavao, *Latinska gramatika*. Zagreb, 1998.
6. LESKY, Albin, *Povijest grčke književnosti*, Golden Marketing, Zagreb, 2001.
7. ŠKILJAN, Dubravko, *Carmina CATULLI. KATUL pjesme. Latina et Graeca*. Zagreb, 1987.
8. ŠOP, Nikola, *Iz lirike starog Rima: Katul, Propercije, Tibul*. Državno izdavačko poduzeće Hrvatske, Zagreb, 1950.
9. TRONSKI, I. M., *Povijest antičke književnosti*. Matica Hrvatska, Zagreb, 1951.
10. VRATOVIĆ, Vladimir, „Rimska književnost“, u: *Povijest svjetske književnosti 2*. Zagreb, 1977.

Internet izvori

1. COPLEY, Frank Olin. *Emotional Conflict and Its Significance in the Lesbia-Poems of Catullus*. The American Journal of Philology, 70(1), 22–40. Dostupno na: <https://www.jstor.org/stable/290963>.
2. TRACEY, Valerie A. „The Poet-Lover in Augustan Elegy.” Latomus, vol. 35, no. 3, 1976, pp. 575–81. JSTOR. Dostupno na: <http://www.jstor.org/stable/41530094>.
3. GRIMALDI, W.M.A., „The Lesbia Love Lyrics.” Classical Philology, vol. 60, no. 2, 1965, pp. 87–95. JSTOR, Dostupno na: <http://www.jstor.org/stable/268281>.

Sadržaj

SAŽETAK	3
ABSTRACT	4
UVOD	5
1. ZLATNI VIJEK RIMSKE KNJIŽEVNOSTI	7
1.1. Ciceronovo doba	7
1.1.2. Neoterici	7
1.2. Augustovo doba	8
2. GAIUS VALERIUS CATULLUS	10
2.1. Biografija	10
2.2. Katulova zbirka pjesama	10
2.2.1. Katulova ljubavna lirika	11
3. RIMSKA LJUBAVNA ELEGIJA U DOBA CARSTVA	13
4. ALBIUS TIBULLUS	15
4.1. Biografija	15
4.2. Tibulova zbirka pjesama	15
4.2.1. Tibulova ljubavna lirika	16
5. SLAVLJENJE VOLJENE ŽENE U POEZIJI KATULA I TIBULA	18
5.1. Analiza pjesama koje odražavaju ljubavni zanos i sreću	18
5.2. Analiza pjesama koje odražavaju ljubavnu bol	25
ZAKLJUČAK	31
BIBLIOGRAFIJA	34